

Acésta f6ia ese  
cate 3 c6le pe luna  
si costa 2 fiorini v. a.  
pentru membrii aso-  
ciatiunei, éra pentru  
nemembrii 3 fr.  
Pentru strainatate  
10 franci cu porto  
duplu alu postei.

# TRANSILVANI'A.

F6i'a Asociatiunii transilvane pentru literatur'a romana  
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se  
face numai pe cate  
1 anu intregu.  
Se abonédia la Comi-  
tetulu asociatiunei in  
Sibiu, séu prin posta  
séu prin domnii co-  
lectori.

Nr. 15.

Brasiovu 1. Augustu 1878.

Anulu XI.

Sumariu: Programa. — Setea Teutonica. — Cetatea de piétra. — Hegemoni'a Judeiloru. — Machine vorbit6re. — Dia-  
mante renumite. — Politi'a din London. — Procesu verbalu. — Bibliografia.

Nr. 115—1878.

## PROGRAMA

pentru siedintiele adunarei generale ordinare a XVII a asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana  
si cultur'a poporului romanu, ce se voru tiené la 4 si 5 Augustu a. c. in opidulu Simleu.

### Siedinti'a I. in 4 Augustu.

- 1) Dupa terminarea serviciului divinu se va deschide siedinti'a la 9 óre din di.
- 2) Alegerea de 3 secretari ad hoc pentru redactarea proceselor verbale.
- 3) Raportulu comitetului asociatiunei despre afacerile pe anulu 187<sup>7</sup>/<sub>8</sub> ✓
- 4) Raportulu cassariului despre starea fondului asociatiunei, si a fondului academiei.
- 5) Raportulu bibliotecariului despre starea bibliotecei asociatiunei.
- 6) Alegerea unei comissiuni de 3 membri pentru revederea si esaminarea fonduriloru si ratiociniului pe anulu trecut 187<sup>7</sup>/<sub>8</sub>.
- 7) Alegerea unei comissiuni de 3 membri pentru incassare de tace delu membri vechi, si inscrierea de membri noii dinpreuna cu tacs'a respunsa de acestia.
- 8) Alegerea unei comissiuni de 5 membri pentru a esamina budgetulu asociatiunei presentatu de comitetu pe anulu 187<sup>8</sup>/<sub>9</sub>, si a veni cu opiniunile sale in siedinti'a urmat6ria.
- 9) Alegerea unei comissiuni de 5 membri pentru propuneri.
- 10) Cetirea disertatiuniloru, ce se voru fi presentatu din bunu tempu la presidiu.

### Siedinti'a II. in 5 Augustu.

- 1) Verificarea procesului verbalu alu siedintiei precedente.
- 2) Raporturile comissiuniloru numite in siedinti'a precedentu.
- 3) Continuarea cetirei disertatiuniloru.
- 4) Defigerea locului si tempului pentru intrunirea asociatiunei la anulu viitoriu.
- 5) Alegerea unei comissiunei pentru verificarea procesului verbalu alu siedintiei ultime.
- 6) Inchiderea siedintieloru adunarei generale.

Din siedinti'a comitetului asociatiunei transilvane.

Sibiu, in 10 Iuliu, 1878.

T. Cipariu,  
presiedinte.

Dr. Ios. Hodosiu,  
secretariu.

## Setea Teutonica.

Am avutu ocazione de repetite-ori a ceti in relatiunile de calatorie ale turistiloru germani, acesti cavaleri de industrie ai publicisticii moderne, gratificandu pe poporul nostru romanu cu deosebite epitetes magulitóre si amabile, precumu sunt de esemplu acelea de: inbecile, ignorantu, superstitiosu, bigotu, netolerantu, comunistu, lenesiu, nespalatu, sdrentiosu, si altele ca acestea. Intre aceste epitetes figurésa nu arareori si acela cà, poporul romanu este poporul celu mai betivu de pe fati'a pamentului. Se admitemu pe unu momentu, cà in realitate ar fi asia precum le place se mintia acelor pene speculative si venetice si se ascultamu ceea ce ne spune unu némtiu néosiu despre setea poporului seu, pentru ca se ne convingemu, cà in ceea ce priveste beutur'a, apoi poporul romanu, comparatu cu multu laudati' descendenti ai Cimbriloru si ai Teutoniloru, d'abea se aflà in stadiulu sugetoriului, ce se laptésa la pieptulu mamei sale. Din cele urmatóre vomu vedea, cà afara de Russi, nici unu altu poporu din Europ'a nu este in stare se rivalisese in beutura cu poporul celu mai civilisatu alu lumii, care se numeste pe sine cu multu orgoliu „poporul poetiloru si alu cugetatoriloru.“

Éta ce ne spune cunoscutulu feuletonistu germanu Moritz Busch, intr'o lucrare a sa despre „setea de care suferea urmasi' lui Arminiu in secolulu alu siéisprediecelea si alu siéptesprediecelea:

„Poporul germanu au avutu totudéun'a o sete mare si nu'i placea niciodata se suferi prin ea. Pe tempurile acelea inse, elu bea in totu loculu, atatu in nordu catu si la sudu, atatu in ostu catu si la vestu, ca si candu ar fi fostu coprinsu de o epidemie — bolesnitia — consumatóre. Marele reformatoru Luther scria intr'o filipica a sa din anulu 1541 lamentandu-se cà: „Din nefericire Germani'a intréga este batuta de D-dieu cu betia. De si noi predicamu si strigamu in contra acestei plage, care ne bantuie, totusi nu ajuta nemica. Ea este unu obicei reu si inveteratu in tiér'a nemtiésca, precumu scrie si romanulu Cornelius, si in locu se scadia ea merge totu crescendu.“ Totu pe tempulu acela Luther in interpretarea sa a psalmului 101 dice cu dorere de sufletu: „Fia-care tiéra trebue se aiba demonulu seu particularu — demonulu nostru germanu trebue cà este unu bunu burdufu cu vinu si numele lui este „Sauf“ — „betia.“ — „Acestea nu sunt nici decum esageratiuni. Atatu clasele superioare catu si cele inferioare ale poporului bea de se incovoiau grindile; atatu laici catu si preoti erau sclavi spiritului reu alu butiloru cu vinu si cu bere; juni si betrani ajutau la golirea pivnitiiloru (celareloru), pe catu 'i ierta pung'a si le credita carciunariulu. Acela care era celu mai bunu beutori, isi tienea acésta de onóre si glorie si era admiratu si laudatu.“

„La curtile princiare din nordulu Germaniei si

cu deosebire la curtea din Wittenberg si mai tardiu pe tempulu resbelului de treidieci de ani, la curtea din Dresda, viciulu betiei consuma energi'a cea mai necesara si intuneca ratiunea. Se prea intielege, cà nobilimea emula si imita pe catu numai putea pe suveranulu loru si nu fara succesu. Asemenea facéu si o mare parte a literatiloru, nefacendu esceptiune chiaru cei mai renumiti humanisti. Chiaru o parte mare a preotiloru nu facea esceptiune dela regula si au fostu casuri de acelea, unde cas'a preotului nu se deosebea intr'u nemica de o carciuna. Demonulu betiei era in totu loculu unu óspe bine-venitu si incredintiatu cu presidiulu. La comersurile studentiloru se putea audi cantanduse:

„Codre, caput tibi fumat,  
Ne quis ignis te consumat,  
Stingue mero citius\*).

„Ori ce anatame publicate de pe amvóne, ordonantiele cele mai severe ale autoritatiloru si ale Reichstagului, publicatiunile scriitoriloru celoru seriosi, tóte acestea nu erau in stare se retiena massele poporului de a se cufunda totu mai multu in ulciórele si in butile cu vinu si cu bere. Predicatori' de morala erau bajocoriti, se aratau indiferente fatia de pedepsele promise si continuau a trai conformu prescrieriloru paragrafulu 11. Cu tempulu se infintia unu ordinu alu betiviloru — Sauf — Orden — aparura poesii ca aceea a lui Koch intitulata „Ars bibendi“ prin care betia se redica la rangulu unei arte si starea de betia se proclama a fi starea cea mai recomandabila pentru muritoriu, se inventara o multime de obiceiuri, prescrieri si ceremonii, din care apoi se desvoltà unu codu completu alu betiviloru.“

„Acestu codu care au ajunsu a fi o raritate bibliografica, pórtá titlulu de: „Jus potandi“ alu carui autoru se numeste „Blasius Multibibus, utriusque V. et C. adeca pe romaneste: Vasilie Multubeutoriulu, caudidatu alu vinului si alu cerevisului.

„Din paragrafulu 9 alu acestui codu, posteritea aflà cà era doua moduri de a bea, adeca beuturi „totale“ si „partiale.“ Subtu beutur'a totala se intielegea aceea, cà beutoriulu 'si bea totu licvidulu din vasulu ce 'lu avea in màna, fia acelu paharu séu ulcioru. Acésta apoi érase se facea in doue moduri, adeca „floricos,“ candu beutoriulu 'si turna beutura pe gítu in josu, si „hausticos,“ candu se bea fara de a resuffa, adeca fara de a face pause dupa ce au pusu vasulu la gura. Beuturi „partiale“ se numéu acelea, candu din acelasiu vasu bea pe rendu doui séu mai multi insi.“

Acestea sunt momentele principale pe care le amu estrasu cuventu de cuventu din meritós'a lucrare a feuletonistului germanu. Din acelea potemu vedea

\*) Codrule capu 'ti fumega, foculu se nu te consume, stinge'lu iute deci cu vinu.

intre altele, că Germanii cei vechi ca și cei moderni, fideli îndatinării și capacității lor de a face toate după nru sistemul fix și regulat, își făceau și bețiile lor în mod sistematic. Ei bine, invităm pe ori care savant celebru al „poporului de poezi și filosofi“ să călătorească prin provinciile locuite de romani, pentru că se vedea și se convinga, că nici românii din secolul al XVI și al XVII și nici cei din timpurile de astăzi, nu au fost și nu sunt în stare să rivalizeze în beutura sau în stingerea „setei epidemice“ cu poporul german. Romanul nu bea sistematic ca germanul, ci numai de bucurie sau supărare. Căci din foile de viță și de roză a lui Bacchus nu se cuvine decât romanului, precum ar voi să i-o decernă contrariul lui, ci germanului, care precum probă cifrele necoruptibile ale statisticii este din toate popoarele Europei acela, care platește mai mult înșosind indirect pentru beuturile spirituoase și care este în stare să facă revoluții formale, decât berarii urca cu vre-unu cruceriu prețului beuturii lui favorite să bere. Astfel de lucruri s'au întâmplat de repetite ori în Transilvania sau în România, ci în principatele Germaniei și cu deosebire în München capitala Bavariei și în Viena, spargându localurile de bererie, ruinându mese și scaune și amenințându cu foc și moarte pe fabricanții de bere.

I. G. Baritiu.

### Cetatea de piatra.

Românii de dincoace de Carpați știu că asia s'a numit fostul district al nostru, adică ținutul din jurul Siomcutiei-mare. Acestu district cu ocaziunea arondării mai nouă a comitatelor a fost bucatit și anectat către com. Satu-mare și Solnocu-Doboca. Inse din gură poporul nu se mai poate și nici se va putea șterge numele de „Cetatea de piatra“ și „Chioru“, dintre care acestu din urma dăcu unii l'aru fi luat de la ungureșcul „Kövár.“ Acestu ținut, afară de 2 comune mici ungurești și erau 2 mestece române și unguri, e curat românesc, ai carui locuitori se ocupa cu economi'a. Pozițiunea Chiorului e un'a dintre cele mai favorabile și placute. În genă luat e șes; inse în partea de către mediadi-resaritu are deluri acoperite cu păduri frumoase, era printre deluri curg valii cristaline, pre lângă cari sunt lunci destătore. Diligenții economi porța o economi îndestulătoare, atatu în agromi, catu și în economi'a vitelor. O cantitate însemnată de bucate se șpărta de aici în totu anul către Satu-mare și în Marmati'a, precum și vite destule. Mai tare se cultiva cucuruz, șecara și ovesula. Loculu celu mai de frunte e opidulu Siomcutia-Mare, comuna veche românească, însemnată pentru nobiliile șei. Acestu opidu numă astăzi la 1400 suflete române și vr'o 400 evrei. Înainte de asta cu

cativa ani nu erau decât romani; inse acum evreii se înmulțesc într'unu modu înșpăimătoriu, cuprind șosii, industria și comerțulu. Pana la arondare aveam tribunalu, inse acum abia amu șmasu cu judecatori'a șingulară, cartea funduaria și șubprefectur'a.

Din inteligenții'a cea frumoasă, fal'a Chiorului, ne-amă șmasu numai cativa, inse și acestia trăiesc asia șeu precum e lumea, grigindu șia-care numai pentru interesele proprii, era celea comună nationale d. e. pentru școle etc. se feresc a și audi de el. Acest'a e viața pe la noi. După-ce amu șmisu aceste șchiti topografice și ștatistice, șia'mi acumu șmisu a veni la tem'a mea, adică tradițiunea poporulu chioru despre numele „Cetatea de piatra“ și „Chioru.“ O facu acesta acum, pana încă sunt în viața acei beșrani câte de 70—80 ani, de la cari amu șules'o. Acei beșrani șpunu, că ei au auditu de la părentii lor, că în zilele de „demult“ unu vitu cu numele Racolția esindu odată la venatu, ș'a șmasitu că elu nu se va lasa pana nu va lovi cu șecura șa, caprior'a ce auditu că se afla în acele păduri, și că în loculu acela unde o-va nimeri, elu va zidi o cetate. Caprior'a i ș'a și aratatu pe o culme aproape de șatul Prislopu, și aruncandu cu toporul în ea, nu o nimeri. Loculu acela cu delu cu totu și astăzi se numește „Pe toporu.“ De aci capr'a departandu-se pana pe alta culme numită „Chioaru“, era vitușulu urmariindu-o și aruncandu era cu toporul, o nimeri asia de bine încatu cadu moarta. Aci dăra era a se face cetatea carea ș'a și facutu. Acestu delu e în departare de câte 2—3 ore de șatele din jurulu lui. De trei laturi e încunjuratu cu riulu numitu „Lapusiu“ și numai pe unu locu poti se te șui pe culme, unde sunt ruinele cetatei. De celea trei laturi, delulu e foarte ședisu, încatu uitandu te de pe virțulu culmei în șos la riu, te cuprind fiori de șpaimă. Zidulu se cunoste înșeurulu delulu — firește ruinatu — era în lăntu unde au fostu departimentele chiliilor, se afla zidulu chiau conservatu bine în unele locuri. În totu anul se duce multă caramidă de acolo printre locuitorii din Chioru, căci asia caramidă n'au mai vedutu ei. Și întru așveru acelu zidu se pare a fi chiar din tempulu Romanilor. Tempeștățile nu-i ștrica nemica; ba și omeni cu mare greutate l'u potu șpărge. Acum delulu e acoperitu cu pădure, printre care amu vedutu pomi multi, meri, nuci și vișă mai cu șema. Unu ștudu întregu și încă interesantu ș'aru putea șrie despre acestu locu înșemnatu. La Rosalii în anul 1874 candu amu fostu eu cu cativa elevi ai mei șpre a vizita acestu locu, chiar erau acolo multime de muieri de printre șatele vecine. Întrebandu-le că pentru-ce au venit? densele 'mi șpunșeră: că în totu anul vișă acolo se culăga burușe și erbuși vișecătore. Mai erau și doi omeni cari venșeră să ș'ă vedă șenatiile, și cu aceia me dădeu în vorbe. Hei d-le! — 'mi dșeră acei omeni, candu ș'a facutu

asta cetate de vitézulu Racoltia, asia au fostu seracitu ómenii in Chioaru, incatu n'a remasu in totu jurulu decatu o vaca si unu tauru. Apoi bietii ómeni nu mai potéu invinge cu slujb'a cea grea; pentru aceea s'au socotitu cà cumu se scape de tiranulu Racoltia. In comun'a Coasiu s'au aflatu 3 frati si s'au vorbitu intre sine cá se faca unu tunu dintr'unu fagu, cu care se pusce pe Racoltia. S'au dusu toti trei cu unu fauru si au trecut in culmea de ceea parte de cetate preste riu; acolo au facutu tunulu asia, cà au taiatu unu fagu, l'au crepatu si scóbitu, apoi l'au legatu cu verigi de feru si âmplandu'lu cu prafu si plumbi intr'o séra candu era Racoltia la cina, ei l'au descarcatu dreptu prin feréstr'a lui, incatu i-a puscatu chiaru lingur'a din mana. Atunci vitézulu si-a luat averile anume, boi, grapa, plugu si caru de aur si cai si alte multe, le-a aruncatu in balt'a ce se afla din josu de cetate si se numeste si astadi „Teulu Chioarului.“ Acelu lacu inca l'amu vediutu.

De aci incolo, ómenii dela cati amu intrebatu eu, nu mai sciu spune ce s'a facutu acelu Racoltia, ci numai cà elu se facuse ne-vediutu, si asia cetatea a remasu de prada poporului necajitu; atata spune traditiunea poporului chiorénu. Se dice, cà in archivulu d. conte Teleky din Satu-lungu (Hosszufalu) s'aru fi aflandu ceva scrisori si documente despre acésta cetate, inse pe la noi nu 'si mai bate capulu nimenea cu asia „secaturi,“ pre candu pe aiurea punu mare pretiu pana si pre cea mai mica petricica, déca e anticitate. Asia s'a mai intemplat in Chioru evenimente memorabile in anii 1848/9 cu adunarea de poporu pe campulu dela Secalasieni si Culcea, unde au petrecutu vr'o 2 septemani cu Dembulu dela Nasendu si au avutu chiaru lovire cu Kintesii\*) dela Baia mare; apoi spendiurarile ce s'au facutu, trecerea lui Katona catra Desiu, vevirea lui Urbanu etc. etc. despre cari nime din cei ce le-a apucatu si petrecutu, nu se afla indemnatu a le descrie, cu tóte cà poporulu scie se spuna intemplari prea insemnate. Eu me incercu de multu a castiga barem din trinsele, inse dela poporu e cu anevoia cà-ci numai fragmente scie se spuna! apoi inteligintia tace ca piticulu. Asia dara numele de „Cetatea de piétra“ vine dela acea cetate, carea se afla in partea numita „Chioaru,“ éra acésta parte s'a numitu asia multu mai inainte de a se face cetatea si asia nu e dreptu, cà romanii aru fi luat u acestu nume dela unguresculu „Kóvár.“ De voiu potea voiu incerca a reveni la celea din 1848/9\*\*).  
Siomcuta-Mare 24 Inniu 1878.

E. Popu,  
inv. norm.

\*) Corruptu din magyarulu Önkéntések, Voluntari, Basibuzuci-rebelli din 1848/9. Red.

\*\*) Ve observamu, cà in Istori'a regimentului II. de G. Baritiu si in unele cursuri ale Transilvaniei veti da de multe urme istorice despre Katona, Teleki etc. etc.

## Hegemoni'a Judeiloru\*).

Ecsperienti'a de tóte dilele ne documentéza fórté eclatantu, cà iu regnulu fiintielóru rationale si nerationale domneste o lupta continua de esterminatiune, ce se termina numai cu nimicirea totale a partei celei mai debile. Omitendu aci lupt'a ce duréza intre fiintiele nerationale, me voiu margini numai a schitiá ceva despre lupt'a gigantica ce ecsista intre fiintiele rationabile.

Mai pe totu rotogolulu pamentului se desvolta unu statu puternicu si ostile, unu statu ce se afla intr'unu resbelu perpetú cu tóte celelalte, si care in multe locuri apasa intr'unu modu teribilu pe cetatieni. Acelu statu este: Judaismulu. Judaismulu e inamicu adeveratu toturoru popóraloru crestine si etnice, de óre-ce caracterulu, insusirile, typulu si principiele morale ale Judaismului sunt in contrastu flagrantu cu ale popóraloru diverse, cari jóca cevasi rolu pe scen'a lunei acesteia. In urm'a principiiloru morali si sociali Judeii forméza aristocrati'a cea mai aroganta si mai exclusiva; inse o aristocrati'a a materialismului mârsiavu, éra nu a calitatiloru nobile. Pentru aceea Judeii de cate ori invóca principiulu egalitatii intre cetatieni, uita cà ei se afla in nepotintia de a'lu revindeca pentru densii, de óre-ce ei nu'lu practica. Dupa cele premisse, se vedemu ce rola a jocatu Judaismulu in concertulu popóraloru civilisate.

Inainte de tóte trebue se spunemu, cà Judeulu totu-déun'a e Judeu, prin urmare insusirile Judeului modernu mai in tóte sunt conforme Judeului de sub timpulu lui Avram; cà-ci ori-cate evenimente isi succesera in istori'a popóraloru, acelea fórté pucinu influintiara asupra loru. Causele pentru carii Judeii remasera neatinsi de influintiele esterne, se reducu la urmatóriele: 1) Religiunea si traditiunile loru aristocratice; 2) Legatur'a consangineitatii; 3) Simtiulu solidaritatii reciproce; 4) Ur'a neconciliabile fatia de popórale heterogene. Acestoru cause se póte atribui, cà Judeii totu Judei au remasu, de si ei in urm'a sentintiei juste a Rescumperatoriului genului umanu, s'au respanditu peste totu rotogolulu pamentului. Ce concerne metamorfos'a loru in Judei francesi, germani si englesi, e numai o masca mârsiava, sub care potu specula pe cont'a averei si sudórei popóraloru, fara de a se altera simtiulu internu alu loru, carele e puru Judeu incarnatu.

In timpulu evului de mijlocu Judeii nu potura influintiá asupra popóraloru, de óre-ce principiulu

\*) Dupa cele intemplate in diet'a Ungariei cu motiunea deputatului Istoczy, sunatóre despre restaurarea Palestinei si stramutarea toturoru jidoviloru in trens'a; dupace press'a jidovésca si „Alianti'a israelita universale“ continua a o calumnia pe natiunea nóstra romanésca cu inversiunare si nerusinare adeveratu jidovésca, noi ne suntemu datori noua insine a ne apara cu tóta energi'a de acestu inamicu periculosu.  
Red.

feudalismului nu admite Judeului titlul de cetățianu; privatu fiindu de toate libertățile politice. Inse cu toate acestea, sub totu decursulu evului de mijlocu Judeii si-au știutu aduna destul materialu spre construirea unui edificiu colosale, alu carui titlu pe frontispiciu era: Hegemonia suprema a Judeiloru preste toate poporale continentului. Materialulu acesta 'lu forma usura nespusa, de ore-ce dupa doctrina corupta a Judeiloru censulu său interusuriulu nelegalu e permis fatia cu nejudicii său goi. Se vedemu dara, ce scrie rabinulu Maimonides in privintia acest'a: „D-dieu ne-au demandatu se luamu usura dela goi, si numai atunci se 'i damu imprumutu, candu cugetamu că nu 'i prestamu ceva ajutoriu, ci 'i causamu dauna; pre candu fatia cu unu Judeu asia ceva nu 'i este permis (Judeulu talmudistu pag. 70).

In fine a sositu d'ua multu dorita si asteptata. Revoluțiunea franceza său europena sgudui din fundamentu institutiunea feudalismului, principiile moderne ruinara ori-ce privilegiiuri său caste ce esistasera pana atunci; inse dupa acest'a flacara se facu er' intunerecime infricosiata; poporale er' cadiura in sclavia, dara caten'a ruginita a iobagiei er' se rupse si se nimici pentru totu-deun'a in an. 1848. Anulu 1848 a fostu anulu sperantieloru, anulu libertatii, a fostu salvatoriulu poporaloru apesate. Franci'a acesta tiara a democratiei, fu prim'a care proclamà s. trinitate: libertatea, frătieta și egalitatea. Acelea principie strabatura cu intimea fulgerului in Europa intręga. Natiunile impilate dintre care a fostu si scump'a noastră natiune, s'au desteptatu din somnulu sclaviei, luptandu-se in contra feudalismului, spre a'si elupta libertatea nationale; reclamandu'si totu-odata drepturile lor eterne, dreptulu pe care insusi Creatorele genului umanu l'a implantatu in anim'a fia-carui individuu. In acesta epoca grandioasa poporulu Judaicu influintiatu si elu de spiritulu timpului ajunse la libertate politica spre daun'a lumii civilizate. Judeii la vederea evenimenteloru maretie ale timpului, s'au știutu folosi de ocaziune, considerandu spiritulu timpului că celu mai avantajos spre a'si realiza planurile egoiste. Inse cu toate că si densii propagara ideile umanitare cu gura, in intrulu lor au remasu totu-deun'a Judei, adeca unu elementu ostile toturoru fiintieloru rationale, carii nu apartinu rasei judaice. Judeii conformu naturei lor, cu o tactica rafinata si cameleonica au partinitu candu principiile liberali democratice, candu principiulu monarchicu, dupa cumu adeca respectiv'a partida favorita mai multu său mai pucinu Judaismului; că-ci partidele totu-deun'a au avutu lipsa de bani, si apoi de comunu se scie, că densii dispunu de capitaluri colosale, cari sunt mijlocele cele mai sigure spre a ajunge la scopulu propusu.

Judeii dispunendu de capitaluri mari au devenitu omenii cei mai potenti, de ore-ce nici-unu actu politicu său socialu de ceva inportantia nu s'a potutu efetiua fara de concursulu lor. In man'a lor e

industri'a, comerciulu, diplomati'a, că-ci toate aceste trebue se fia supuse banului, de ore ce fara de parale ori-ce ideia mai remarcabile degenerăza in utopia nerealizabile.

Dupa ce ei s'au acaparatu de tota puterea financiaria, le-a mai lipsitu ceva: adeca unu punctu supremu centrale pe langa care se invertu toate afacerile financiare, carele se fia in toate intreprinderile de cinosura, datatoriu de tonu toturoru capitalistiloru, că asia in armonia cu acestu punctu său capu supremu financiaru, se se realizeze scopulu defiptu. Acestu capu supremu financiaru, pe langa care — ca planetele pe langa soare — se invertescu toti potentatii financiari, fu unu Judeu cu numele Rotschild din Francfurt. Toti bancherii de Judei si-au depusu omagiile inaintea acestui omu favoritu de sorte, decorandu-lu cu titlulu de: „Regele baniloru.“ Precumu domnescu monarhi preste popora, asia domnesce acestu Rotschild preste bancherii de Judei deore ce toti dupa comand'a lui isi implinescu functiunile lor. Averele Rotschildiloru e ceva colosale, fabuloasa. Anselm Rotschild carele nu de multu reposa in Viena, posedea o avere grandioasa, ce se urca la cifra de unu miliardu de franci. Dupa acelu bilantiu cei trei capi ai familiei posedu 3 miliarde de franci, care suma se apropia de cele 5 miliarde de franci, platite de Franci'a in urm'a resbelului franco-teutonicu prusiloru. Prin urmare o familia e mai asia de avuta, ca un'a dintre natiunile cele mai avute si culte din Europa.

Asia dara familia Rotschild e o putere colosale in interesulu careia asuda milioanele de fiintie omnesce. Densulu intru adeveru e rege preste poporulu judaicu, se ingrijeste neincetatu prin agentii sei de interesulu aceluia, era unde se iveste ceva pericolu pentru natiunea sa, nu esiteza a'si pune in cumpena influinti'a sa grandioasa spre a delatura pericolele ivite. Puterea gigantica a lui Rotschild se pote documenta foarte claru si din aceea inprejurare, că la pacea incheiata intre Franci'a si Prusi'a a trebuitu se fia de fatia si densulu, de ore-ce fara de concursulu lui nu s'aru fi potutu restabili ecuilibrulu european.

In evulu vechiu si de mijlocu Judeii din caus'a institutiunei feudale\*) o atingere sociale mai intima n'au avutu cu celelalte popora, ci au fostu nevoiti a remane izolati. Inse nici nu au cugetatu se se amalgamizeze, de ore-ce principiile religionarie si tradițiunile loru eschideau ori ce ingerintia cu alte popora. Acuma in secolulu modernu din tactica bineprecegetata se amalgamizeza. Unii primescu posturi, imbracisieza diverse cariere, contribue spre scopuri filantropice, era altii se ocupa cu literatur'a, se facu literati, redactori si colaboratori la diverse diarie; inse internulu lor, cu toate că vinu in contactu cu alte popora culte, totusi sunt infectati de simtiulu jidovesce. Toate aceste le facu din interesu, căci esperientia ne documentesa, că ori-care Judeu nemica nu face fara

\*) Nu din caus'a institutiunei feudale.

de interesu; asia dara de se si intempla ca in cutare diurnalu se pôte ceti cà cutare Judeu avutu a conferitu spre scopuri filantropice, nu trebue laudatu ca pe unulu ce posede simtiu umanu, càci adevveratu este asertiunea unui filosofu germanu (Fichte) carele dice: „La Judei ideia de umanitate este redusa la minimum, chiaru si asia ea nu esista decatu numai pentru némulu loru.“

Tôte cele dise pana aci au contribuitu fôrte multu spre a deveni si densii cetatieni liberi ai patriei, cu asemenea drepturi si obligatiuni. Cele mai culte state acuma i-au dechiaratu de cetatieni liberi, conferindu-le tôte drepturile politice, cate se potu cugetá intr'unu statu constitutionale. Aci nu potemu trece cu vederea, cà si libertatea 'si are limitele sale, preste care déca trece, devine mai rea decatu absolutismulu celu mai riguros. Cumcà libertatea acêsta intinsa pana la escesu cate rele a produsu in societatea omenésca, se pôte demonstra si din imprejura cà déca omulu nepreocupatu de patimi va ecsamina starea sociale a patriei nóstre, dela anulu 1867 de candu fura emancipati Judeii, trebue se cunóstemu cà Judii suptu nou'a era a libetatiei constitutionale, au devenitu in urm'a usurei libere, cei mai potenti ómeni in patria causandu ruin'a totale a popóraloru conlocuitóre. Se privimu in specie la natiunea nóstra romana si cu dorere vomu observa, cà in ce stare misera se afla acum'a in urm'a machinatiunilor jidovesti. Posesiunea loru, rescumperata cu torenti de sange in decursulu secoleloru espirate, deveni in man'a judeului speculantu.

Inse si in diplomati'a européna sunt representati Judeii prin nescari individi, cari posedu influintia admirabile in afacerile politice. In Angli'a unu D'Israeli, in parlamentulu Prussiei unu Lasker, in Franci'a Cremieux, Gambetta, carii cu totii sunt de origine judaica; de vomu considera cà in statele susu numite poporulu judaicu e fôrte sporadicu, trebue se ne cuprindia admiratiunea privindu la barbati susu numiti dintre carii unii au condusu, éra altii si acumu conducu destinele statelor respective. De altcum sunt asigurate interesele Judeiloru in ori-care parlamentu deóre-ce in ori-care partida posedu cate unu representante poternicu; asia in Fraci'a déca imperialismulu e la putere, atunci unu Fould si Pereire apera cu zelu interesulu judaicu; éra déca republicanismulu triumféza, atunci éra Cremieux si Gambetta stau la dispositiunea Judeiloru.

De candu se dice cà Prussi'a (Germani'a) este celu mai poternicu statu in Europ'a, Judeii s'au ingrigitu, ca si aci se afle unu ajutoriu remarcabile, partinindu cu capitalurile loru afacerile comerciali ale Prussiei, cochetindu si cu Bismarcu cancelariulu Germaniei.

Aci voiescu se amintescu ceva si despre Romani'a, care deveni in conflictu cu Judeii sei. Judeii cum se vediura in cornu de capra indata se apucara de caftanulu lui dr. Strousberg, unu Judeu-din Prussi'a,

care luase asupra'si ca se apere interesele Jidoviloru.

De altcum mai tôte statele europene sunt deobligate catra Judei. Se aruncamu o privire fugitiva asupra Franciei si a Italiei, si indata ne vomu convinge. Franci'a e deobligata, de óre-ce numai cu concursulu lui Rotschild et consortes se potù elibera de incuratur'a in care deveni in urm'a resbelului franco-teutonicu. Itali'a unitatea sa are de a o multiami Judeiloru\*). In Russi'a Judeii dupa resbelulu dela Crime'a inundara tôta tiér'a asia, incatu acum'a e inposibile ori-ce afacere comerciale mai remarcabile fara de ingerinti'a loru\*\*). In Engliter'a Judeii sunt cei mai mari liferanti, si asia densii nu potu lipsi din tr'unu statu ca Engliter'a, unde industri'a si comerciulu e in cea mai infloritória stare; cu unu cuventu: nicairi pe continentu vre-o operatiune mai inportanta financiaria nu se pôte nici imagina fara concurrenti'a Jidoviloru.

Vine mai in urma se vorbescu ceva si despre press'a judaica. La anulu 1840 s'a convocat unu congressu jidovescu in Cracovi'a. Scopulu congressului a fostu a inventa unele mijlóce, prin cari se se intinda puterea jidovésca preste tôte statele europene. Precumu se vede, peogram'a acêsta fu fôrte modesta (?) Multe cestiuni venira pe tapetu, inse nici un'a nu obtienù majoritatea. In fine din mijloculu congressului resunà o voce stentorica ce parù a insuflá respectu.. da vocea acestei celebritati recunoscute indata se facù liniste mormentalá. Toti privira uimiti la barbatulu carele vorbea in modulu urmatoriu: Ce ve disputati indesiertu! Pana candu nu vomu cuceri press'a, tôte consultarile nóstre voru fi desierte; indesiertu veti infiintia reuniuni, fara de pressa nu poteti face nemica. Press'a e o arma, cu care 'si pôte asigura omulu unu viitoriu stralucitu si frumosu; tôta puterea fara de pressa e o chimera! Cuvintele aceste produsera efectulu doritu in toti membrii congressului. Motiunea se primi cu unanimitate si se si urdi unu planu oribile, carele avu de scopu a cuceri press'a européna.

Press'a européna de Judei e inpartita in 3 clase:

a) Clas'a prima consta din acele diarie, care stau cu totulu sub influinti'a jidovésca.

b) Clas'a a dou'a, care de si e jidovéca, inse stà sub flámur'a cutarei natiuni.

c) Clas'a a treia o forméza cele puru jidovesti.

Asia dara clasei prime apartienu tôte diariiele acele, a caroru esistentia depinde dela prenumeratiunile Judeiloru, cumu suntu: „Times,“ „Journal des Debats,“ „L'Independence belge“ etc.

De si Judeii nu au pactatu cu diariiele aceste, totusi redactorii suntu obligati facia de ras'a judaica, càci subsistenti'a loru depinde dela publiculu jidovescu;

\*) Cumu? Nu pricepemu.

Red.

\*\*\*) Nici acést'a nu o pricepemu. In Rusi'a fusesera tot-déun'a jidovi, inse persecutati reu pana pe la 1862, éra drepturi politice n'au nici acumu.

Red.

asia dara de si nu militéza totu meréu pe langa interesele jidovesti, celu pucinu nu-i defaima. Judeii de altcum nici nu pretindu mai multu, càci a nu fi defaimati in unele foi asia de respandite, cum sunt cele mai susu comemorate, desiguru e unu triumfu moralu.

Clas'a a dou'a o forméza acele diare, care aparu in colorisulu respectivei natiuni, inse in liniamentele sale fundamentali sunt organe jidovesti, càci de si se dau inaintea lumei de diarie franceze, germane, italiene etc. totusiu militéza pe langa interesele jidovesti. Unele ca aceste sunt cele mai periculóse, de-óre-ce seducu opiniunea publica, faciarindu-se cà reprezenta opiniunea cutarei natiuni, de si principiile espuse sunt prelucrate dupa calapod'a intereselor jidovesti. Atari diare se afla mai in fia-care statu civilisatu, cum e: „Daily Telegraph,“ carele se tipareste in o suta de mii de esemplarie, alu carui proprietariu e unu Judeu. Franci'a posede doue: „Patrie“ si „The Paris Journal“ ambele sunt proprietatea br. Suobeyran, carele apartiene rasei judaice. In Vien'a apare: „Neue freie Presse,“ in Itali'a: „Perseveranza.“ Aceste tóte stau spre servitiulu poporului alesu.

Clas'a a treia a diareloru jidovesti apare sub flamur'a jidovésca. Aceste nu portu nici o masca precum dovedeste titlulu: „Das Judenthum;“ „Der Israelit;“ „The Iewish Chronicle;“ „Magyar Izraelita.“

Rol'a atarei presse e de a aperá cu zelu interesele jidovesti. Pentru aceea diarele aceste voiescu a infaciosia pre Judei inaintea lumei ca pe unii carii posedu simtiu uman, si cari sunt capabili pentru civilisatiune, si au de scopu a promova binele comunu alu societatii omenesti. Cu unu cuventu, Judeulu dupa atari diare e uman, generosu, echitabile etc. Tóte aceste sunt insusiri nobile si sublime, numai de ar fi capabili Judeii de simtieminte ca acestea.

Cum-cà diarele cele mai respandite sunt deobligate facia de gintea judaica, se póte demonstra si din cért'a ivita in an. 1868 intre romanii din Romani'a si Judeii de acolo. Pre candu diarele de frunte mai tóte calumnia pe romani, timbrandu-i de barbari necapabili de civilisatiunea si cultur'a moderna, pre atunci abia se aflara vre-o cateva diare inpartiali, care respinsera aceste denunciatuni false si reutacióse. Cum-cà cine a fostu motorulu respandirei calumnelorn — usioru se póte cugeta.

Din tóte aceste dara apriatu se póte conchide ca Hegemoni'a Judeiloru este ajunsa la culme, inse acést'a nu póte se dureze multu timpu, de óre-ce adeverate sunt vorbele filosofului Senec'a candu dice: „Quid quid ad summum pervenit ad exitum properat.“

Siugatogu in Marmati'a.

Ioane Marchesiu,  
preotu.

## Machine vorbitóre.

Dupa Carus Sterne.

Scriitorii cei vechi ne relatésa, cà esista inca si in anticitate figure de auru vorbitóre si cantatóre, care erau asiediate pe coperisiele palatelor si templeloru babiloniane si eline, despre capete vorbitóre, care predicéu ómeniloru viitoriulu si le facéu cunoscuta vointi'a dieiloru. Figurile si capetele acestea nu erau machine automate, ci numai niste figure, care prin tuburi ascunse se punéu in comunicatiune cu budiele vorbitoriului séu ale cantatoriului. Se dice, cà d'abea in secolulu alu XIII se 'i fi succesu lui Albert de Bollstaedt, episcopului dela Regensburg, care pentru cunoscintiele sale rare au fostu numitu marele, a deslega problema de a imita pe cale mecanica vocea omenésca, construindu o figura, care nu numai, cà deschidea usi'a visitoriloru, ci 'i si bine-venta cu o voce clara. Intr'un'a din dile visitandu'lu Toma de Aquino, se inspaimenta asia de cumplitu de acelu automatu vorbitoru, incatu elu sfarima cu bastonulu seu in mii de bucati aceea creatura diavolésca, nimicindu astfeliu, dupa dis'a auto-riulu ei, labórea a treidieci de ani.

Dara fia acésta anecdota séu nu, remane necontestatu, cà inca din tempurile cele mai vechi se acreditase opiniunea, cà si acele parti ale organismului omenescu, care producu vocea, nu sunt alta, decat unu instrumentu ca si flaut'a séu fluerile orgelor. Marele Kepler predisese, cà mai curendu sén mai tardiu mecanicei 'i va succede se imitese vocea omenésca.

O suta si mai bine de ani dupa aceea, problema inca nu se deslegase, de si speranti'a si increderea fisiciloru nu scadiuse intru nemicu. In Iunie 1761 renumitulu matematicu Euler pe atuncea profesore in Berlinu, scria: „Ar fi fara indoiala un'a din descoperirile cele mai inportante, déca s'aru potea construi o machina, care ar fi in stare se imitese tóte sunetele cuvintelor nóstre cu articulatiunea loru particulara. Déca se va potea construi vre-o data o astfeliu de machina, si s'ar potea face ca, prin taste ca la orge séu prin claviatura ca la unu piano, ea se esprime ori-ce cuvinte, atuncea apoi lumea intréga ar asculta in uimire, cum o machina ar pronuntia frase intregi si discursuri, care aru potea fi urmate de espressionea cea mai frumósa. Atuncea predicatorii si oratorii a caroru voce nu este tocmai placuta, aru potea se 'si pronuntie discursurile loru prin o astfeliu de machina, asemenea organistului, care canta o piesa musicala pe orgà. Lucrulu acesta nu 'mi pare tocmai imposibilu.“

La inceputu se si facura ecperimente cu imitarea vocelor de animale. Asia pe la anulu 70 alu secolulu trecutu, fratii Le Droz din Chaux de Fonds, construira mai întâiu pentru regele Ferdinand VI. alu Spaniei, cateva figure de animalu, care imitau in modu admirabilu vocea acelor. Intre acelea era

o óie, care sbiera ca si una viua, unu câne care padia o corfa cu fructe si care indata ce se lua vre unu fructu din corfa, incepea se latre poternicu si nu inceta pana ce fructulu ce 'i se luase nu se depunea éras la loculu seu. Dela anulu 1779 încóce s'au mai construitu machine vorbitóre, dara fórte necomplete si primitive. Asia din partea fisicului Kratzenstein in Petersburg si consiliariulu de curte Kempelen in Vien'a. Dara tóte aceste incercari au fostu intrecute prin renumit'a machina vorbitóre, construita de mecaniculu Faber din Vien'a, inainte de acésta cu vreo treidiecei de ani. Acésta machina fórte multu admirata, era ascunsa intr'o figura de lemnu omenésca. Ea era in stare se siop-tésca, se vorbésca cu voce tare, precum se si cânte. Ea se compunea dintr'o imitatiune perfecta a organeloru de vorbire, cu o laringa de cautiucu facuta dupa modelulu aceleia cu care s'au servitu renumitul anatomu din Berlinu Johannes Müller, in cercetarile sale asupra mecanismulu vocei omenesci. Pulmoni erau si aicea inlocuiti prin unu foiu ordinaru, a carui respiratiuni se potéu regula cu cea mai mare acuratetia prin diferite ventile. Prin acésta machina, mecaniculu Faber au deslegatu in modulu celu mai perfectu problem'a pe care marele astronomu Kepler o prevedinse si o predisese cu multu inainte.

Prin telefonu acésta inventiune atatu de ingeniósa a lui Bell, lumea a fostu surprinsa prin o noua si fórte practica machina vorbitóre, care deja in scurtulu tempu alu ecsistintiei sale, face o seriósa concurentia telegratului, promitiandu chiaru prin perfectionarea sa de a'lu si inlocui cu tempulu. Telefonulu nu este unu simplu conducétoru alu vocei omenesci, ci o machina prin care vocea omenésca este de nou creata pe cale mecanica, cu ajutorulu unui singuru discu vibratoru de metalu. Déca mecanicii si fisicii cei vechi, cari se trudisera in decursu de dieci de ani se imitese vocalele si consonantele prin felurite combinatiuni de fluere, s'aru putea scula astadi din mormintele loru, pentru ca se audia telefonulu, apoi acésta minune le aru face de siguru o inpressiune cu multu mai profunda, decatu cum au fostu aceea pe care o au exercitatu asupra contiporani-loru asia de multu refatiati, prin minunile moderne ale fisicei.

De óre-ce sciinti'a mai noua a sunetului au inventatu o multime de aparate, pentru de a ficsa vibratiunile sunetului, ba chiaru a le si fotografa, era lesne de intielesu, cà ia 'si va da silinti'a, ca se perfectionese telefonulu si se'lu constringa, ca prin insui membran'a sa de metalu, nu numai se transplante vibratiunile sunetului, ci se le si ficsese, schimbandu astfeliu depesi'a verbala intr'o depesia scrisa negru pe albu. Acestu progresu avea se'lu face fisiculu americanu Toma A. Edison prin construirea unui scriitoru mecanicu alu sunetului, pe care 'lu numi phonografu.

Ori ce descriere amu face acestoru aparate, nea-

venu-le cetitori inaintea ochiloru, ea ar fi zadarnica, ca si descrierea coloriloru ce aru voi se face cineva unui omu lipsitu de lumin'a ochiloru. Ne marginimu deci, pre langa cele comunicate pana aci, sperandu cà si cetitorii nostri se voru bucura inpreuna cu noi, vedindu si simtiendu, cà de si in aparintia lumea si cele din lume remanu stationare, totusi sciinti'a reala ne dà mai pe fiacare di probe noua, care confirma pana la evidentia adeverulu proclamatu de marele Galileo Galilei cà: ea totusi se misica — é pur si muove — desmintiendu astfeliu dis'a patriarchala a lui rabi Ben Akiba cà: nu este nimic nou subtu sóre.

Pentru celu nescintoru si neinstruatu totu este nou subtu sóre, ca si pentru celu nou nascutu, care traieste in obscuritatea ignorantiei, pana candu 'i se luminésca ochii, 'i se deschide audiulu si tóte celelalte facultati fisice si spirituale cu care l'au inzestratu natur'a.

I. G. Baritiu.

### Diamante renumite.

Unulu din cele mai renumite diamante este asia numitul „Stéu'a din Afric'a de sudu.“ Istori'a acestui diamantu este urmatórea:

In lun'a lui Martie 1867 boerulu scapatatu Schalk van Niewkerke standu pe pragulu locuintiei sale din Hopetown, langa fluviulu Vaal din provinci'a Colesberg din tíer'a Cap, tocmai medita asupra modulu cum s'aru putea elu invoi cu numerosii sei creditorii, candu deodata o sclipire ecstraordinara in aeru 'i atrase atentiunea dela sinistrele sale cugetari. Nu departe de densulu cativa copii de Griqua se jocau in nisipu, aruncandu niste pietri mici in susu si prindiendu-le éras. Strelucirea acestoru pietricele la radiele sórelui atrasese luarea-aminte a boerului. Elu se apropia de copii si lasa se 'i arate acele pietri, dintre care unele erau de claritate cristalina si avéu calitatea de a resfrange radiele sórelui intr'unu modu intensivu. Fragmente de sticla nu potéu fi acele pietri stralucitóre si Schalk coprinsu de o presimtire stranie, intreba pe mam'a copiiloru, care intr'aceea venise si densa intr'acolo, cà de unde are acele pietri si déca nu 'i le aru vinde lui. Femei'a isi rise de intrebarile lui naive, 'i spuse cà nu cunóste provenienti'a aceluor pietri si darui boerului cea mai stralucitóre din acelea. Elu cu pucine momente inainte de aceea visase despre aur si pietri scumpe. Se grabi deci a face prob'a aceleia pe care o capatase, incercanduse a taia cu densa gémurile de feréstra ale locuintiei sale. Prob'a 'i reusi de minune si indata dupa aceea plecà la cetatea Hopetown, se duse la agentulu O-Reilly si 'i arata tesaurulu aflatu. Pié-tr'a fu tramisa spre a fi pretiuita mai 'ntaiu la Colesberg, éra apoi la Grahamstown. Aci ea fu recunoscuta si declarata din partea savantulu geologu

Dr. Atherstone, a fi diamantu veritabilu de ap'a cea mai clara. Diamantulu acesta au fostu cumparatu de catra guvernatoarele tiei Cap, Sir Philipp Wodhouse pentru sum'a de 500 funti sterlingi. Greutatea lui era de  $21\frac{7}{10}$  carate.

Prin sum'a aceea Schalk van Niewkerke se vedu scapatu de nevoile sale, dara totusi nu se simtia fericitu. Diu'a si noptea elu nu vedea alta, decatu totu diamante stralucitoare si dicendu'si cu o logica consecventa ca: „unde au fostu unu, pote se fia si mai multe“ se porni a cauta. Economu'a sa isi o neglese cu deseversire, toti vecinii 'lu declarau de nebunu seu isi ridau de aiurarile lui. Si intr'adeveru multu tempu cantarea lui remase fara rezultat. Odata intemplantu voii, ca elu se intelnésca in calea sa pe unu fermecatoru din semintia Cafferiloru, care isi indeplinea art'a sa cu ajutoriulu unei pietre forte frumosu stralucitoare, careia elu 'i ascria fortele cele mai admirabile medicinale. Astutulu boeru se prefacu bolnavu si se incerca a compara dela acelu fermecatoru piétra lui pentru o bagatela; dara nici acela nu era prostu si numai dupa unu tergu indelungatu Cafferulu se invoi a 'lu vinde pentru pretiulu unei turme de vite, care este possessiunea cea mai favorita a poporatiuniloru din sudulu Africei. Aceea turma in valóre de 300 funti sterlingi, ce corespundea la intrég'a valóre a averei lui Niewkerke, se compunea din: 2 cai, 12 boi si 500 oi. Dara cu pretiulu acesta Niewkerke facuse unu tergu forte bune, pentru ca elu cumparase „Stéu'a din Africa de sudu.“ Doue zile dupa aceea, elu 'lu vendu cassei negociatoaresti Lihentfeld din Hopetown pentru sum'a de: 11,200 funti sterlingi.

Acuma elu nu mai era consideratu si declarat de nebunu, ci din contra era omulu celu mai prudentu din totu tienutulu acela. Piétra facu calatoria la London, unde ajunse la firm'a Ioseph Mosenthal et Comp. si acolo diamantulu acela fu pretiuitu cu 20,000 pana la 40,000 funti sterlingi. „Stéu'a din Afric'a de sudu“ avea o greutate de  $83\frac{1}{2}$  carate; are figura unei migdale, latu la basa si la verfu ascutitu si acésta figura fu conservata si candu au fostu tocitu. Cumparatorii acestui diamantu au fostu dupa aceea renumiti giuvaergii Hunt si Roskell din London: New, Bond, Street. Acestia 'lu tramisera apoi la Amsterdam ca se'lu tocésca, in urm'a carei proceduri elu pierdu aprópe jumetate din greutatea sa, adeca 37 carate. Dela acestia apoi 'lu cumperá lordulu Dudley, pentru ca se'lu asiedie ca piétra centrala intr'o diadema a sociei sale.

Acestu diamantu numitu „Stéu'a din Afric'a de sudu“ si care acuma are o greutate de  $46\frac{1}{2}$  carate, este unulu din cele mai frumoase diamante ecistandé, de apa cea mai curata, de o tocire perfecta si fara nici o scadere. Numele lui este imitatu dupa acela alu unui altu diamantu renumitu, care pórtá numele de: „Stéu'a sudului“ si care este celu mai mare dintre tóte diamantele brasiliene. La gasirea lui avea o

greutate de 254 carate, éra dupa ce au fostu tocitu ca brillantu au scadiutu la 125 carate.

Unu altu diamantu renumitu este „Kohinoor“, care are o istorie lunga si romantica. Mai ántaiu elu apare pe la anulu 56 inainte de Christosu in possessiunea eroului indianu Vikramaditya. Dupa aceea dispare, pentru ca in secolulu alu XII-lea se reapara in possessiunea Radjaului din Malva. Pentru ca se intre in possessiunea acestui diamantu sultanulu dela Delhi declara resbelu si cucereste Malva. Diamantulu acesta, care era renumitu in Asi'a intréga, au remasu in tesaurulu dela Delhi pana la invasiunea in Indii a siahului Nadir. Inzadaru cauta invingetoriulu printre nenumeratele obiecte ale pradei facute dupa diamantulu „Kohinoor.“ In fine prin tradare afla, ca invinsulu sultanu din Delhi 'lu porta ascunsu in turbanulu seu. La despartirea invingetoriului, care lasa invinsulu inperiulu seu despoiatu, astutulu persianu propuse, ca in semnu alu unei amicite si aliantie mai durabile se'si schimbe turbanele si fara intardiere si realisa acésta cu propriele sale mani. In modulu acesta castiga elu acelu diamantu admirabile, la a carui vedere siahulu Nadir esclama cu entusiasm: „Acesta este unu munte de lumina.“

Dupa ce „Kohinoor“ seu „Muntele de lumina“ au intreprinsu in decursulu secoliloru unu pelegri-nagiulu forte interesantu, ajunse in fine la anulu 1850 in urm'a ecspeditiunei englese in contra Siksiloru, in possessiunea reginei Victori'a din Angli'a. Regin'a 'lu tramise la Amsterdam ca se 'lu tocésca intr'unu brillantu simetricu, care acuma are o greutate de  $106\frac{1}{16}$  carate.

Traditiunea indiana ne spune, ca pana la invasiunea siahului Nadir, diamantulu „Kohinoor“ era celu mai mare din lumea intréga si precum afirma Tavernier, greutatea lui se fi fostu de 739 carate. Cuceritoriulu persianu se'lu fi spartu in doua jumetati, dintre care un'a numita „Orloff“ in greutate de  $194\frac{3}{4}$  carate se fia acela, care se afla actualmente in verfulu sceptrului imperiale din Rusi'a. Siguru este numai aceea, ca „Orloff“ seu diamantulu de „Amsterdam“ au fostu furatu print'unu servitoriu, din tronulu siahului Nadir la asasinarea acestuia, care apoi la Malabar l'au vendutu unui capitanu de corabie, éra acesta l'au vendutu apoi unui arménu anume Siafras dela care apoi comitele Orloff l'au cumparatu pentru sum'a de 450,000 ruble si o diploma de nobilitate. In Persi'a acestu diamantu, care este de marimea unui ou de porumbu era cunoscutu subtu numele de „Muntele lunei.“

Renumite sunt si cele patru diamante, care se afla incadrate intr'o braciara a-reginei imparatesei Victori'a din Angli'a. Primulu si celu mai mare au fostu odinóra alu amabilei si pentru poporulu englesu, neuitatei principese de Wales, Charlota Augusta. Alu doilea si alu treilea au facutu odata parte din giuvaerele nefericitei regine Mari'a Antoineta, regin'a Franciei; in fine celu de alu patrulea au stralucitu

odinióra pe alb'a si maiestatic'a frunte a unui serbatoritu capu regale, pe catu de frumosu pe atatu si de nefericitu. Elu a fostu alu Mariei Stuart, regin'a Scotiei. Ce suveniri istorice si triste sunt coprinse in acésta braciara regala, ce are menirea a incinge braciulu unei femei. Si au si diamantele sórtea loru, ca si cartile!

Se mai vorbeste inca despre unu diamantu crudu, care s'aru fi aflatu pe la anulu 1841 in Brasili'a si care ar fi in tesaurulu regale alu Portugaliei. Greutatea lui se dice a fi de 1680 carate, éra valórea lui se tacsésa la sum'a de 57 milióne funti sterlingi.

Afara de aceste diamante pana aci mentionate se mai afla inca si altele nu mai pucinu renumite pe la diferitele curti imperiale si regale din Europ'a, precum si in possessiunea familielor vechi si istorice. Scopulu nostru nefindu inse acela, de a face istoriculu si a enumera tóte diamantele renumite din lume, ne multumim a fi mentionatu pe cele mai mari si mai renumite.

I. G. Baritiu.

### Politi'a din London.

Dupa o schitia a lui L. Katscher.

Cati insi din visitatori streini ai metropolei Angliei, aflandu-se retaciti pe stradele ei si nepotenduse orienta, se voru fi adresatu catra politiaulu (policemann), ca se'i indreptese, fara ca se fia refusati vreodata din partea acestuia. Garibaldi isi esprima de repetite-ori placerea, ce o incerca vediendu pe acei barbati simpatici cu uríta palarie de postavu (filtiu) si nu pregeta chiaru a'i saluta. Si intr'adeveru, organisatiunea institutului politienescu din London este de modelu si acestu meritu 'i se compete in mare parte lui Sir Robert Peel.

Serviciulu sigurantiei publice se face priu constableri si detectivi. Acesti din urma apartienu politiei secrete. In schit'a acésta ne vomu ocupa esclusivu numai cu organisatiunea constableriloru, care si acestia se subinpartu in doua grupe si adeca, in politi'a capitalei (metropolitan police), constatátóre din 9,500 individi si in politi'a cetatiei (city police) cu care ne vomu ocupa in urma.

Resiedinti'a politiei capitalei se afla in aceea parte a Londonului, care se numeste Great Scotland Yard, in apropierea garei continentale numita Charing Cross. Regiunea (rayon) ei se intinde pe o circumferentia de 12—15 miluri englesesti, considerandu resiedinti'a politiei ca centru si coprinde Londonulu intregu, cu exceptiune de asia numita City si cateva localitati de prin prejurulu Londonului. Pre langa presiedintele politiei, a carui titlu magistralu este: „Chief Commissioner of the Metropolitan Police“ si care este inzestratu cu o estinsa putere autoritara, politi'a mai este supusa inca si controlului ministrului de interne si alu

opiniunei publice. Intregu cerculu politianu din Scotland Yard se inparte in 21 de divisiuni (divisions), fia-care divisiune in subdivisiuni, acestea in sectiuni (sections) si acestea éra si in patrute (beats) de di si de nópte.

Cum se face cineva politiaiu in London? In modu simplu si totusi dificilu. Candidatulu nu 'i este permis a fi mai mare de 35 ani, trebuie se stie a scrie si a ceti si se aiba o inaltime de celu pucinu 5 urme si 7 policari. Déca este casatoritu pe tempulu candu elu concurge la postul de politiaiu, nu 'i este permis se aiba mai multu de doui copii. Se prea intielege, cà portarea morala si energi'a sunt conditioni nedispensabile; sunt fórte preferiti cei nepregetatori, amicabile si de unu temperamentu linistitu. Celu care au inaintatu o petitiune pentru ca se fia admisu in serviciulu politiei, este supusu unei visitatiuni din partea medicului responsabilu alu politiei. Candu sanetatea corpului si inteligenti'a receruta sunt in de ajunsu probate, se mai cere inca unu certificatulu din partea unui fabricantu, comerciantu séu preotu in care este de a se proba, cà respectivulu cunóste pe candidatulu in decursu de celu pucinu cinci ani, a fi unu omu onestu si de portari bune. Celu alesu primeste indata, pe spesele budgetului politiei o uniforma, pe care de aci inainte trebuie se o pórte totu-déun'a pe strada si care consta: din pantalonu si blusa de colóre veneta; blus'a este inbunbata pana la gítu si pe guleru are o litera si o cifra, care se referescu la divisiunea in care se afla politiaulu si la numerulu care 'lu are elu in aceea divisiune. Pe capu pórta o palarie de filtiu, a carei forma de si nu este frumósa din punctu de vedere alu estetice, dara 'lu apara bine in contra lovituri si alu intiepaturei. Intrég'a armatur'a a politiaului englesescu, consiste dintr'unu batiu scurtu (truncheon), pe care 'lu pórta intr'unu tocu de piele si de care nu 'i este permis a se folosi, decatu numai in casurile cele mai extreme. Candu ploua constablerulu se inbraca cu o scurta manta de plóie, pe care pe tempu frumosu o pórta in bandalieru.

Indata la in inceputu, recrutulu dela „Scotland Yard“ este tramisu in scól'a preparativa, unde elu are se invetie multe lucruri trebuincióse functiunei sale inportante si delicate. Mare pondu se pune in decursulu acestei instructiuni, a'lu invetia pe viitoriulu aparatoru alu sigurantei publice, ca se invetie art'a de a'si face depunerile sale inaintea diferiteloru tribunale in modu claru si precisu. Pentru scopulu acesta ei trebuie se asiste la o serie anumita de procese publice. O parte a educatiunei consiste in exercitiuri gimnastice. Fia-care recutu trebuie se manevrese, in decursu de cateva septemani subtu conducerea unui functionaru mai inaltu alu politiei, asinuntulu „assistant comissioner“ séu a unui inspectoru in casarmele cunoscute subtu numele de „Wellington Barracks.“ Dupa ce au trecut prin

aceste fase, viitoriulu constableru, trebuie se se angajese pe parol'a sa de onóre, cà totu tempulu seu 'lu va inteebuintia intru conscientiosa indeplinire a serviciului seu, cà nu va avea alte ocupatiuni laterale si cà nu va permítē nici sociei sale se pórtē vre-unu negotiu, fia catu de micu.

Activitatea constablerului este fôrte variata. Principal'a sa datorintia este de a mantienea ordinea pe strade intr'unu modu catu se póte mai neostentativu. In generalu, lui numai atuncea 'i este permisu a interveni cu autoritatea sa, candu, séu este amenintia sigurantia cuiva, séu amenintia vre-unuscandalu publicu. Asemenea se intempla si la adunari. Acolo constablerulu nu apare in calitate de „representatu alu procurorelui,” pentru de a pune pe cumpan'a paragrafiloru fia-care cuventu esprimat, ci functiunea lui incepe numai in momentul candu se intempla bătai. Arteriele cele mari de comunicatiune ale „capitalei lumei“ nu suferē nici de cum de lipsa de sange si este deci chemarea constablerului se regulese circulatiunea si a calma bataile adesea febrile ale pulsului comunicatiunei. Numai gesturilor sale flegmatice de mana este de a se multiami, déca in London relativu, se intempla asia pucine casuri, ca pedestrasii se fia calcati si resturnati de nenumeratele trasuri. Mai departe este tréb'a lui, se ingrijésca de aceia, carora li s'aru intempla vreo nefericire pe strada. In fôrte multe casuri autoritatea constablerului este mai multu morala: in cele mai multe casuri, candu se nascu diferentie pe strade elu este chematu ca arbitriu, si mai totudéun'a sentintia lui este adoptata, ceea ce probésa gradulu de inteligentia firésca de care dispune unu politiaiu din London.

Unde inbuldial'a trasureloru este asia de mare, incatu damele si copii nu cutéza se mérga mai departe, atuncea bravulu constableru 'i conduce in persóna printre piciórele cailoru si rótele trasureloru. Meritul lui este cu atatu mai mare, cà elu face tóte aceste servicii in modulu celu mai discretu. Mai multu de lucru 'i dau betiviï, cari in tiér'a cea mai libera sunt mai numerosi si mai selbatici ca in alte locuri.

Pentru politiaiuulu englesu ar fi unu lucru fôrte fatalu, déca isi ar uita de modestia cuvenita, pentru cà in tempu ce, in Germani'a si in alte state burocratice, se pune mare pondu pe „inviolabilitatea functionariului,” in „Scotland Yard“ din contra este adoptatu principiulu opusu, adeca: „reclamatiune publica, cu tóte consecintiele.“ Crede acolo cineva, cà are cauza a se plange in contra vre-unui constableru, apoi are dreptulu a'lu cita inaintea celei mai de aprópe statiuni a politiei. Acus'a séu reclamatiunea se face in publicu, pedéps'a séu achitarea érase se pronuntia in publicu. Constablerii au deci cause destule, ca se nu 'si permita abusuri si a baga bine de séma, ca la arestari se nu se puna in conflictu cu principiulu sigurantie personale, care in Angli'a este unulu diu pilastri libertatiloru constitutionale. Celu mai

micu abusu in esecutarea functiuniloru de politiaiu este fôrte aspru pedepsitu.

Precum am amintitu, constablerului numai atuncea 'i este permisu se intervina in modu activu, candu cineva este violentu séu bataiosu; fia apoi bétu séu nu, acésta este indiferentu. In casulu candu elu este convinsu despre delictulu cuiva, apoi are se'lu duca la comissariatulu celu mai de aprópe si se dictese inspectorului de acolo unu procesu verbalu. Arestatulu dórme o nópte intr'o chilie si a doua di este dusu la interogatoriu, inaintea judecatoriului politienescu. In fati'a acestuia constablerulu arestatoru trebuie se repetese depunerile facute in diu'a precedentu. Este in interesulu seu bine intielesu, ca in depositiunile sale se nu se abata nici catusi de pucinu dela adeveru, de óre ce in casulu contraru, celu mai micu neadeveru 'lu espune pericolului a fi tradusu inaintea justitiei pentru marturire falsa, ceea ce in gradulu primu pentru elu are urmarea de a fi admoniatu, in alu doilea de a fi degradatu si demissionatu, lipsindu-se totu-odata de ori-ce dreptu de pensiune séu premiu de serviciu.

Este lucru firescu, cà constablerulu fiindu espusu la tóte intemperii atmosferice, trebuie se fia de o constitutiune sanetosa si robusta. Celoru insurati le este permisu a'si alege locuintia ori unde voru afla ei cu cale; éra cei neinsurati sunt constrinsi se locuiasca in „statiunea“ la care sunt detasiati. Acolo ei pórtā menagiu in comunu, contribuindu fiacare lunaru o suma anumita.

Pentru desvoltarea loru intelectuala este fôrte bine ingrijitu, prin biblioteci infintiate la fia care divisiune, biblioteci care coprinde 1,500 pana la 2000 volume. Din tempu in tempu cartile unei divisiuni se tramitu la cealalta divisiune, asia ca se parendésa dela un'a la alta. Mai au inca si unu fondu pentru cumperarea de carti noua si pentru abonarea de diare si reviste.

Veniturile prin care se sustiene acestu giganticu aparatu alu sigurantie publice, se compune in prim'a linie, din inositulu politiei, pe care fia-care Englesu 'lu plateste intocmai precum plateste si pentru ap'a si gazulu atmosfericu. Acestu inositu se repartésa dupa principiulu darei de venituri: celu care are mai multe de pazitu, acela si plateste mai multu. De aci urmésa, cà statulu plateste mai multu ca toti, consideratu fiindu in privintia acésta ca o persóna privata. Celu care voieste ca averea lui se fia pazita in specialu, are dreptulu se 'si ia, fireste platindu deosebitu, unu numeru óre-care de constableri dela „Scotland-Yard.“ Astfeliu „British Museum“ plateste pe fiacare anu 20,000 marce, posta centrala 8000, galeri'a cea mare de cadre preste 10.000, hospitalulu din Greenwich intre 24 si 28,000 marce.

Resiedinti'a politiei cetati „City Police“ se afla in strad'a „Old Jewry“ nu departe de banc'a Angliei. Politia cetatiei constitue o sectiune a administratiunei cetatiei si este subordonata primariului cetatiei, care

in London se numeste Lord-Mayor. Conducerea proprie este incredintata érași unui „commissioner.“ Numerulu constabliilor se urca preste 800. Constableri Lord-Mayorului sunt platiti cu ceva mai bine, ca colegii loro dela „Scotland-Yard.“

La politi'a englesésca nu ecsista „fonduri secrete.“ Aci totulu se petrece la lumin'a dilei. In fia-care anu „chief commissioner“ publica o dare de séma, in care este notatu celu de pe urma finicu din venituri si spese, care se urca pe fiacare luna la unu milionu marce.

In realitate exteriorulu politiei englesesti n'are nimicu martialu si acésta este unu ce fórte rationalu, pentru cà chiemarea constablerului nu trebuie se fia aceea de a insufla frica, ci din contra incredere; elu n'are se persecute, ci se apere. Acésta inse pentru aceea este asia in Angli'a, pentru cà politi'a englesésca n'are absolutu nici unu amestecu cu politic'a.

• Óre totu asia este si in celelalte state ale continentului?

I. G. Baritiu.

Nr. 135—1878.

### Procesu verbalu

alu siedintiei comitetului asociatiunei transilvane din 10 Iuliu, 1878 presenti fiindu: T Cipariu, presiedinte, Iacobu Bolog'a, v-presiedinte; membrii: Pav. Dunc'a, br. D. Ursu, Ios. St. Siulutiu, B. P. Harsianu, E. Macellariu, I. Drocu, Dr. Ilar. Puscariu, I. Pred'a, G. Baritiu, Const. Stezariu si Dr. Ios. Hodosiu.

§ 66. Dupa deschiderea siedintiei prin d-lu presiedinte, secret. II. in urm'a conclusului luat in siedinti'a din 24 Iunii a. c. § 59 presinta proiectulu de programa pentru siedintiele adunarei generali a asociatiunei transilvane, ce se va tiené la 4 si 5 Augustu a. c. in opidulu Simleu (Nr. 115).

Program'a presintata luandu-se la discussiune si facandu-se unele modificari se adopta si se decide a se publica in fói'a asociatiunei si in celelalte diare romane.

§ 67. Sectiunile asociatiunei fiindu invitate la siedintia pe diu'a de astadi in urm'a unui conclusu din siedinti'a precedenta, secretariulu inpartasiesce, cà cei mai multi membri ai sectiuniloru s'au presintatu si anume: Dlu dr. Alexi a anunCIatu chiar in scrisu, ca v'à participa la siedinti'a sectiunei sciintieloru naturali; ér' dnii Ioanu Popasu episcopu, Dr. Aur. Isacacu advocatu, Stefanu Popu, profesoru in Blasiu si Dr. Nic. Stoia a anunCIatu cà din impregiurari grave nu potu participa la siedintie. (Nrii 116, 125, 128, 131, 134).

Serve spre sciintia.

§ 68. Se ia la discussiune cestiunea despre spese de calatoria a membriloru esteri a-i sectiuniloru. Secret. II. propune a se adopta modulu ce se uséza

in acésta privintia la sinodulu archiepiscopescu si anume: diurna à 3 fl. pe di, computendu o di inainte si una dupa dilele de siedintie, ce voru fi petrecutu aici, ér' spesele de calatoria à... pe milu.

Propunerea se adopta si cassa este avisata a respunde membriloru respectivi diurnele si spesele de calatoria pre langa cuietantia vidimata si licuidata din partea buroului.

§ 69. Dlu Tim. Cipariu renuncia la diurnele si spesele de calatoria ce i ar' compete ca membru in sectiuni, lasandu-le in favorulu fondului asociatiunei.

Se primesce cu viua multiamita.

§ 70. Dlu cassariu cere a se determina o di, in care se se incheie socotelele asoc. pe anula curentu 187<sup>7</sup>/<sub>8</sub>.

Re decide ca socotelele se se incheie pe anulu curentu in diu'a de 20 Iuliu a. c.

Dupa acestea, membrii comitetului si alti membri esteri trecu in sectiuni.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede d-loru: Dunc'a, Siulutiu si Harsianu.

S'au cetitu si verificatu. Sibiuu 12 Iuliu 1878.

P. Dunc'a mp. Siulutiu mp. Harsianu mp.

Iacobu Bolog'a, Dr. Ios. Hodosiu,  
v-presiedinte. secretariu.

Din raportulu pe care 'lu publica „Comitetulu societatiei pentru cultur'a romana in Bucovin'a,“ aflamu cà, cu inceputulu anului 1878 fondulu inatacabilu alu acestei societati este de: 19,650 fl. v. a. si 4,800 fl. v. a. in bonuri publice si cà astfelu au ajunsu „dupa unu tempu destulu de lungu“ precum se esprima raportulu comitetului, de a nu mai remanea la finea anului cu unu deficitu, ci a se bucura érași de unu escedentu in plus de 329 fl. 62 cr. v. a.

Cu inceputulu anului curentu societatea se compune din: 11 membri onorari, 17 membri fundatori, 133 membri ordinari si 1 membru activu. Bibliotec'a la finea anului 1877 numera: 2048 opuri in 2120 tomuri, 668 fascióre, 25 tablouri si 3 mape. In cabinetulu de lectura se afla la dispositiunea membriloru 24 diare si reviste, dintre care 12 le primeste gratuitu din partea respectiveloru redactiuni, éra la 12 este abonatu.

Din parte-ne dorimu acestei societati, care dela infiintarea sa au avutu a se lupta cu nenumerate dificultati, atatu interne catu si esterne, ca de aci inainte se inforésca si se prospereze in modu inbucuratoru, pentru ca se póta conserva elementulu nostru romanu a carui ecsistintia si nationalitate este periclitata si amenintata cu peire, déca nu mai multu, dara in acelasi gradu ca si alu Romaniloru din Transilvani'a si Ungari'a.

Energie deci si perseverantia nesiovaitóre, acestea se ceru dela toti romanii, in ori ce parte aru fi, déca nu voiescu se dispara cu deseversire si se abdica la viitorulu loro. Se ne ajutamu noi insine, cà alti nu ne voru ajuta niciodata, ci din contra se voru bucura din sufletu vediendu-ne decadinti'a si desmembrarea nóstra cà natiune.

I. G. Baritiu.